

Söz manysyn tirer bolsaň..

Category: Kitapcy, Sözler, Türkmen dili

написано kitapcy | 22 января, 2025

Söz manysyn tirer bolsaň..

«SÖZ MANYSYN TIRER BOLSAŇ»

■ Aýtgylar

- Kädide çigit goýmadyk – bu aýtgynyň manysy uzak gije gürrüňdeş bolup oturylyşyk edilende suw kädisi ýaly kiçeňräk kädini gowurlan çigitden dolduryp tä çigitläp gutarylynça oturylyp aýdylan aýtgy.
- Kellede zat galmary. Bar bilenimizi orta atdyk – manysy-da bar.
- Çöpi köze degip duran – paýhassyz. Sähel zada yrsarap duran girrik gylykly adam.
- Käriz. Käriz pars dilinden geçen söz hasap edilýär. Käriz – kär hem-de riz işliklerinden ýasalan söz.
Kär-iş, riz-akdyrmak. Suwy uzak aralyga akdyrmak.
- Guba – kümüssow gyzyl reňk.
Guba düye – gyzyl owüşgün ýünli düye.
Guba gaz – gyzylja gaz. (Flamingo)
- Iýjan – gawunyň kaky bilen sokuda döwülen künjini garyp taýýarlanýan iýmit.
Doñdurma hem diýilýär.
Juwazda künji ýag alynanda içine gawun kakyny goşulup juwazyň diwaryna ýelmeşip taýýarlanýan usuly hem bar.
- Boz-mele reňk.
Boz toprak. Boz at.
- Yoşgurt – argyşa ýa-da kerwen bilen uzak ýola gitjek atlar

Üçin şekerpalaçdan taýýarlanýan iým.
Ony maýdajyk logala ýaly edip çapyp, atyň torbasyna salyp berýarler.
Aýtgy: "Boýnuny ýoşgurt çapylan ýaly kesdi".

- Gozgant – dagyň kynçylyk bilen geçilýän ýeri. Dag geçidi – **قۇفعۇ** Kagkag – bu söz Gara Hysary – arapça türki sözlükde dagyň geçidine aýdylýar.
Ka'ka'-arap harpynyň Kaf we Aýn harpy bilen okalsa Ka'ka' -dar çekimde assimilleşip, Kaka – diýip aýdylypdyr.
Bu häzirki Kaka etrabynyň toponomiki adyny emele getirendir. Kaka etrabında dagyň eteginde Gozgan obasy bar. Şol ýerde hem dagyň kyn geçidi bolan "Kaka" ýa-da Gozgant başlaýar.
Gozgant hem Kaka şol bir dag geçidini aňladýar.
- Änew – bu Aşgabadyň golaýyndaky etrap merkezi, posýolok. Bu adyň gelip çykyş belli bolmasa-da, onuň töweregindäki arhitektura, ýadygärliklerdir galalaryň ady baglanşykly bolaýmagyny göz önünde tutup, Arhiolog, alym Kaka etrap arhiologik ýadygärlikler bolümiň ýolbaşçysy Ahmet Halmyradowyň eden derñewleriniň netijesinde, Anu Şirwan galasy bilen baglanşykda, Anu-Änew -Anu bolanlygy çaklanylýar.
Nowşirwan Adyl şanyň doly ady Anu Şirwan. Bu şäher hem şonuň hormatyna dakyлан Anu -Änew bolup galandyr diýen nusgasyny hödürläpdir.
- Gagşal- Ene möjek, gurt, böri.
- Könek – düýäniň boýun hamyndan eýlenip ýasalan setil(bedre).
Ony düýe saganlarynda boýnuňdan asyp, şoňa sagýarlar.
Bu sözün köki „gön“ sözünden alnyp, Gönek-Könek sözlerden alnandyr.

Nakyl:

Gyşyk yük ýola bolmaz.

Könek köze bolmaz.

Sarmak-aýal maşgalaň sypatyna görə at beripdirler.

Meselem:

Sarmaklyň ojagy otsuz bolmaz.

Sarmaklyň ojagy özüne darlyk eder.

Bular delillik nakyl.

- Mugt buharda ýok.

Buhar-bu ot ýakylýan ojak. Otparazlaryň çokunan ojagyna buhar diýilýär.

Buhara-da köp ybadat edilýän ýer. Awestada. Indi netijäni alsak:

Ojagam odunsyz yssy bermez. Her bir zadyň zähmeti talap edýänini aňladýar.

- Sarmak

Bu öýli-işikli adama aýdylýar. Bu aýtgy birine aýyp ýüklenende aýdylýar.

Mysal:

– Utan! Özüñem sakally-sarmakly adam.

- Yaşmak-ýaşynmak.

Yslamdan öñki otparazlar "Oda demi dūşmesin" diýip agylaryny örtüpdirler.

Ýaşmak ýaşynmak. Bu türki kowumlarda meşhur.

- Kebiz – pagta.

● Biz, biz mata. Gysgalyp biz ady meşhur bolýar.

Biz , beýaz ak manyda sypatdan ýasalan at.

- Hepbe – maýda köpük.

Pul birligi. 1-köpük. Gara köpük.

Bihepbe – gara köpügi ýok adam.

- Aýal – Awaýyl, awaýyk sözünden.

Maşgalada el we enelik hyzmaty bolan agza.

Taýýarlan: Aşyr SALYH OGLY.

Türkmen dili